

**Maharashtra Board Class 10 Marathi 01-N-501-2024 Question Paper
with Solutions**

Time Allowed :3 Hours

Maximum Marks :80

Total Questions :5

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :-

- (1) सूचनेनुसार आकलनकृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या काढाव्यात.
- (2) आकृत्या पेननेच काढाव्यात.
- (3) उपयोजित लेखनातील कृतींसाठी (सूचना, निवेदन) आकृतीची आवश्यकता नाही. तसेच या कृती लिहून घेऊ नयेत.
- (4) विभाग - 5 उपयोजित लेखन प्र. 5 (अ) (2) सारांशलेखन या घटकासाठी गद्य विभागातील प्र. 1 (इ) अपठित उतारा वाचून त्या उताऱ्याचा सारांश लिहावयाचा आहे.
- (5) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग - 1 : गद्य

1. (अ) उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) उत्तरे लिहा :

(i) म्हातारीच्या जगण्याचा एकमेव आधार-

Solution : शहरगावी राहणा-या मुलाची पत्र हाच म्हातारीच्या जगण्याचा एकमेव आधार आहे, हे ओळखलं आहे त्या प्रौढ, समंजस पोस्टमननं तो नुसता पत्र पोहोचवणारा सरकारी नोकर नाही. तो माणूस आहे, भला माणूस !

Quick Tip

पोस्टमन केवळ एक सरकारी कर्मचारी नाही, तर तो माणसांपर्यंत पोहोचवणारा पूल आहे. त्याच्या कामामुळे तो माणसांमध्ये संबंध निर्माण करतो.

(ii) आपल्या तरुण मुलाला 'माणसं' दाखवणारा-

Solution : आपल्या तरुण मुलाला तो केवळ पहाडातल्या वाटा आणि खेडी दाखवत नाही. तो त्याला माणसं दाखवतो आहे. माणसांपर्यंत पोहोचवण्याचे पूल दाखवतो आहे. म्हातारीचं वाट पाहणं सुखाचं करण्याची रीत त्यानं मुलाला समजावली आहे. 'वाट पाहणं' ही गोष्ट एरवी सुखाची थोडीच असते ! दुःख, काळजी, भीती, अस्वस्थता, तडफड कितीतरी गोष्टी असतात त्यात भरलेल्या.

Quick Tip

वाट पाहण्याच्या प्रक्रियेत संयम आणि विश्वास यांचा महत्त्वाचा रोल आहे. जेव्हा आपण काही गोष्टीची वाट पाहतो, तेव्हा तिच्या किमतीची जाणीव होऊ लागते.

शहरगावी राहणा-या मुलाची पत्रं हाच म्हातारीच्या जगण्याचा एकमेव आधार आहे, हे ओळखलं आहे त्या प्रौढ, समंजस पोस्टमननं तो नुसता पत्र पोहोचवणारा सरकारी नोकर नाही. तो माणूस आहे, भला माणूस ! आपल्या तरुण मुलाला तो केवळ पहाडातल्या वाटा आणि खेडी दाखवत नाही. तो त्याला माणसं दाखवतो आहे. माणसांपर्यंत पोहोचवण्याचे पूल दाखवतो आहे. म्हातारीचं वाट पाहणं सुखाचं करण्याची रीत त्यानं मुलाला समजावली आहे. 'वाट पाहणं' ही गोष्ट एरवी सुखाची थोडीच असते ! दुःख, काळजी, भीती, अस्वस्थता, तडफड कितीतरी गोष्टी असतात त्यात भरलेल्या. पावसाची वाट पाहणाऱ्या शेतकऱ्याचे डोळे आठवा जरा किंवा विठूच्या दर्शनाची वाट पाहणाऱ्या संतांचे अभंग आठवा. त्या करुणेचा स्पर्श झाला की लक्षात येतं, एखादया गोष्टीची वाट पाहायला लागते तेव्हाच तिची किंमत कळत जाते. कित्येक मोलाच्या गोष्टी सहज मिळाल्या तर त्याचं मोलच आपल्या लक्षात येत नाही. वाट पाहताना आपण संयम शिकतो. धीर धरायला शिकतो. एखादया गोष्टीवरचा विश्वास घट्ट करायला शिकतो. श्रद्धा डोळस आणि पक्की होत जाते. ध्यास वाढत जातो.

(2) आकृती पूर्ण करा :

वाट पाहण्याशी निगडित असलेल्या भावना

↓

.....

↓

.....

↓

.....

↓

.....

Solution : वाट पाहण्याच्या प्रक्रियेत व्यक्तीच्या मनात विविध भावना उत्पन्न होतात. सुरुवातीला अस्वस्थता आणि अनिश्चिततेची भावना असू शकते, त्यानंतर तीव्रतेची भावना जाऊन अपेक्षा आणि आशावाद वाढू शकतो. शेवटी, वाट पाहण्यात धैर्य आणि संयम येतो, जो व्यक्तीला त्या स्थितीत थांबण्याची आणि सकारात्मक दृष्टिकोन ठेवण्याची प्रेरणा देतो.

Quick Tip

वाट पाहणे ही एक प्रक्रिया आहे जिच्यात भावनांची विविधता असू शकते. संयम आणि विश्वास या दोन्ही गोष्टी या प्रक्रियेला सकारात्मक बनवू शकतात.

(3) स्वमत :

'वाट पाहणं' ही गोष्ट एरवी सुखाची थोडीच असते ! या उद्गाराविषयी तुमचे मत सविस्तर लिहा.

Solution : 'वाट पाहणं' ही प्रक्रिया कधी कधी सुखद असू शकते, पण हे नेहमीच असतं असे नाही. जेव्हा आपण काही महत्त्वाची गोष्ट वाट पाहतो, तेव्हा त्या वेळी वेगवेगळ्या भावनांचा अनुभव घेत असतो. कधी काळजी, अस्वस्थता आणि तणाव असतो, तर कधी आशा आणि विश्वास असतो. 'वाट पाहणं' या प्रक्रियेत, आपल्याला शारीरिक, मानसिक आणि भावनिकदृष्ट्या धैर्याची आवश्यकता असते. हे कधी सुखाचं असू शकतं, पण त्याला दुःख, अपेक्षा आणि धैर्यही जोडले जाते. जेव्हा आपल्याला एक गोष्ट आवडते आणि ती मिळवण्याची प्रतीक्षा करतो, तेव्हा त्या गोष्टीची किंमत आपल्याला कळते.

Quick Tip

वाट पाहणे कधी सुखद असू शकते, पण यात दुःख, अस्वस्थता आणि धैर्याची शिकवण देखील असते. यामुळे आपल्याला संयम आणि विश्वास शिकता येतो.

(आ) उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) कृती पूर्ण करा :

सोनालीच्या झोपेची वैशिष्ट्ये

↓

.....

↓

.....

Solution : सोनालीच्या झोपेची वैशिष्ट्ये खूप गोड आणि मऊ आहेत. झोपायची वेळ आली की सोनाली झोपायला तयार होते, पण तिला लगेच झोप येत नाही. बिछान्यात झोपताना ती आधी माझं तोंड चाटून माझं लक्ष घेत असे. त्यानंतर ती माझ्या केसांशी खेळत असे आणि पंजाने ती ते विस्कटून टाकत असे. तिला झोपायच्या आधी माझ्याशी दंगामस्ती करणे हवं असतं. रूपाली आणि सोनाली दोघीही माझ्या बिछान्यात थोडा वेळ नाचत, कुदत आणि मग दमल्यावर झोपायला येत. झोपताना सोनालीला मी तिला थोपटून झोपवावे लागे. तिने तशी अस्ताव्यस्त झोप घेतली की ती लहान मुलासारखी चांगली झोपत असे.

Quick Tip

सोनालीच्या झोपेची वैशिष्ट्ये दर्शवितात की लहान मुलांची झोपणे एक खास अनुभव असते. ती अस्वस्थ असताना देखील प्रेम आणि सुरक्षिततेची भावना ती सोडत नाही.

(2) कोण ते लिहा :

(i) सोनालीवर ताईगिरी करणारी-

Solution : सोनालीवर ताईगिरी करणारी रूपाली होती. रूपाली वयानं सोनालीपेक्षा सात दिवस मोठी होती आणि ती सोनालीवर ताईगिरी करत असे. ती सोनालीला गुरगुरत असे आणि तिला दमात घेई. सोनाली नेहमीच तिच्या ताईच्या आदेशावर शरण पडायची.

Quick Tip

ताईगिरी करणारी व्यक्ती आपली वय किंवा शक्ती वापरून दुसऱ्यावर वर्चस्व ठेवते. पण तिच्या प्रेमाची आणि काळजीची भावना जरा कमी असू शकते.

(ii) झोपायची वेळ झाली की उडी मारून बिछान्यात शिरणारी -

Solution : झोपायची वेळ झाली की उडी मारून बिछान्यात शिरणारी सोनाली होती. झोपण्याची वेळ आली की ती बिछान्यात उडी मारून चटकन झोपायला येत असे, पण तिला लगेच झोप येत नसे. ती उचलत, खेळत, माझ्या अंगाशी चिटकून, अस्वस्थपणे झोपायला लागायची.

Quick Tip

सोनालीची झोपण्याची प्रक्रिया अत्यंत गोड आणि चपळ होती. लहान मुलं जेव्हा झोपतात, तेव्हा त्यांचे शरीर आणि मन दोन्ही आरामदायक विश्रांती घेण्यासाठी तयारी करतात.

(3) स्वमत :

सोनाली व दीपाली यांच्यातील जिव्हाळा व्यक्त करणारा प्रसंग तुमच्या शब्दांत लिहा.

Solution : सोनाली आणि दीपाली यांच्यातील जिव्हाळा खूपच गहिरा होता. त्यांचे नातं प्रेम, विश्वास आणि काळजीने भरलेलं होतं. एकमेकांच्या प्रत्येक छोट्या मोठ्या गोष्टींमध्ये त्यांना एकमेकांची काळजी वाटत असे. एकदा सोनाली झोपायला जाऊन थांबली, आणि दीपाली तिच्याबरोबर खेळत होती, ती सोनालीला तिच्या अस्वस्थतेत मदत करत होती. दीपालीचे प्रेम, तिची काळजी आणि एकमेकांच्या साथीने त्यांचे संबंध प्रगाढ होत गेले. दोघी एकमेकांच्या दुःसुखात सहभागी होत्या आणि आपापसात एकमेकांना आधार देत होत्या.

Quick Tip

जिव्हाळा व्यक्त करणारे प्रसंग त्या नात्याच्या गाभ्यातील प्रेम, काळजी आणि सामर्थ्य दर्शवितात. हे प्रसंग संबंधांना दृढ आणि सदाबहार बनवतात.

(इ) उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

(1) आकृतिबंध पूर्ण करा :

आईजवळ क्षणभर बसल्यावर मिळणाऱ्या गोष्टी

↓

.....

↓

.....

↓

.....

↓

.....

Solution : आईजवळ क्षणभर बसल्यावर मिळणाऱ्या गोष्टी अनेक असतात. आईची असलेली ममता, तिचा अव्यक्त प्रेम, आणि तिच्या सहवासातील सुख. आईच्या कडेने आपल्याला मानसिक शांती आणि सुरक्षिततेचा अनुभव मिळतो. आईजवळ असताना आपल्याला निराशा, दुःख, आणि अडचणी विसरून एक गोडी, एक ताजेपणाची अनुभूती मिळते. तिच्या शब्दांमध्ये तजेला आणि समज असतो. तिच्या हातात सर्व संकटांचे समाधान असते. आईजवळ बसले की, जीवनाचे सर्व प्रश्न सहज आणि साध्या पद्धतीने समजून येतात.

Quick Tip

आईजवळ क्षणभर बसल्यावर मिळणाऱ्या गोष्टी तुम्हाला शांतता, प्रेम आणि एक अमूल्य शांती देतात. तिच्या अस्तित्वामध्ये साऱ्या विश्वाचा सौंदर्य सामावलेला आहे.

(2) कधी ते लिहा :

(i) आई कावरीबावरी होते-

Solution : आई कावरीबावरी होते जेव्हा तिच्या मुलाला कशा तरी दुखापतीमुळे किंवा आजारामुळे त्रास होतो. तिच्या मुलाच्या वेदनांमध्ये ती स्वतःला हरवून टाकते. आईला तिच्या मुलाच्या दुखात शारीरिक आणि मानसिक अश्रूपूरित अस्वस्थता असते. ती प्रचंड काळजी घेते आणि त्याला आराम देण्यासाठी सर्वतोपरी प्रयत्न करते.

Quick Tip

आईची अस्वस्थता आणि काळजी तिच्या मुलाच्या दुःख :तून तिच्या प्रेमाची प्रगती दर्शवते. तिच्या वेदनेतून तिच्या प्रेमाचा कळतो.

(ii) आई थकणार नाही-

Solution : आई थकणार नाही जेव्हा ती आपल्या मुलांसाठी न थांबता काम करत असते. मुलांच्या चांगल्या आरोग्याच्या, शिक्षणाच्या आणि सुखाच्या भल्यासाठी ती त्याग करते. तिला स्वतःची फिकीर नाही, ती एकमेकांची काळजी घेऊन त्यांना सर्व काळात साथ देते. तिच्या कार्यात थकवा येत नाही कारण तिच्या कार्यामध्ये प्रेम आणि समर्पण आहे.

Quick Tip

आईची शक्ती आणि तिचा थकवणारा न दिसणारा चेहरा हे तिच्या प्रेम आणि समर्पणाचे प्रतीक असतात. ती प्रेमाच्या नावावर कधीही थकते नाही.

विभाग- 2 पदय

2. (अ) कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

(1) (अ) चौकटी पूर्ण करा :

(i) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी नाकारलेली गोष्ट -

Solution : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी धार्मिक विषमता आणि जातिवाद नाकारले. त्यांनी समाजातील असमानता, वेगवेगळ्या जातींमध्ये असलेला भेदभाव आणि अस्पृश्यतेला विरोध केला. बाबासाहेबांनी स्वाभिमानाने समानता आणि मानवाधिकारासाठी लढा दिला आणि त्यासाठी त्यांनी बौद्ध धर्म स्वीकारला.

Quick Tip

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सामाजिक आणि धार्मिक विषमतेला नाकारले आणि समानतेच्या अधिकारासाठी झगडले. त्यांचा संघर्ष आजही प्रेरणादायक आहे.

(ii) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्वागत करणारे -

Solution : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्वागत करणारे मुख्यतः बहिष्कृत समाजाचे लोक होते. बाबासाहेबांना त्यांच्या संघर्षासाठी आणि शिक्षणासाठी एक आदर्श मानून त्यांचा सन्मान केला जातो. त्यांच्या स्वागतात हजारोंच्या संख्येने लोक सहभागी झाले होते.

Quick Tip

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा स्वागत करणारे त्यांचे अनुयायी होते, जे त्यांच्या कार्याची आणि त्यांच्याशी जोडलेल्या सामाजिक परिवर्तनाची कदर करत होते.

तू निघालास तेव्हा काळोखाचं राज्य होतं.
सूर्यफुलांनी पाठ फिरविली होती.
मळवाटेने जायचे नाकारलेस तेव्हा
खाचखळग्यांनी तुझे स्वागत केले.
तू झालास परिस्थितीवर स्वार
आणि घडविलास नवा इतिहास
तू झालास मूक समाजाचा नायक
आणि जागा केलास उभा बहिष्कृत भारत.
तू फुंकलेस रणशिंग अगाध ज्ञानाच्या बळावर
तू तोडल्यास गुलामांच्या पायांतल्या बेड्या
आणि केलेस उभे चवदार तळ्याच्या काठावर
युद्धात जवानांना उभे करावे तसे.
तुझे शब्द जसे की
महाकाव्ये तुझ्या पायाजवळ गळून पडावीत
तुझा संघर्ष असा की
काव्यांच्या संगिनी व्हाव्यात.
तुझ्या डरकाळीने हादरलं आकाश डचमळली पृथ्वी
आणि बघता बघता चवदार तळ्याला आग लागली.
आज पन्नास वर्षांनी अनुभवतोय
सूर्यफुले तुझा ध्यास घेतायत
बिगूल प्रतीक्षा करतोय
चवदार तळ्याचं पाणी, तेही आता थंड झालंय.

(2) आकृतिबंध पूर्ण करा :

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेले कार्य

↓

.....

↓

.....

↓

.....

↓

.....

Solution : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेले कार्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सामाजिक विषमतेविरोधी लढा दिला. त्यांनी मूक समाजासाठी आवाज उठवला आणि समाजाच्या हरवलेल्या वर्गांना सन्मान दिला. बाबासाहेबांनी त्यांचा संघर्ष जसा तळमळीने आणि दृढतेने केला, तसाच त्यांनी साऱ्या समाजाला समानतेचे महत्त्व शिकवले.

त्यांच्या कार्यामध्ये त्यांनी जातीप्रथा आणि धार्मिक भेदभाव नाकारला आणि संविधान तयार करतांना देशाला एकात्मता दिली. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अस्पृश्यता नष्ट करण्यासाठी आणि त्यांना सशक्त करण्यासाठी विविध कायदे आणि उपाय सुचवले.

बाबासाहेबांनी बौद्ध धर्म स्वीकारला आणि समाजाच्या उन्नतीसाठी शिक्षण आणि स्वाभिमान यांना महत्त्व दिले. त्यांचे शब्द आणि कृती ही केवळ त्यांच्या काळासाठी नाही, तर प्रत्येक पिढीसाठी प्रेरणा आहेत.

आज पन्नास वर्षांनी, बाबासाहेबांचा ध्यास सूर्यफुलांप्रमाणे पसरत आहे आणि चवदार तळ्याचे पाणी थंड होऊनही, त्याचा प्रभाव कायम आहे.

Quick Tip

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या कार्याचा प्रभाव आजही जिवंत आहे. त्यांच्या संघर्षाने समाजात परिवर्तन घडवून आणले आणि त्यांचे विचार आजही प्रासंगिक आहेत.

(3) खालील पदयपंक्तींचा सरळ अर्थ तुमच्या शब्दांत लिहा :

तू झालास परिस्थितीवर स्वार आणि घडविलास नवा इतिहास

Solution : या पंक्तींचा अर्थ असा आहे की, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या कष्ट आणि समर्पणाच्या जोरावर समाजातील असमानतेविरोधी लढा दिला. त्याने सामाजिक परिस्थितीला बदलण्याचे काम केले आणि नवीन इतिहास घडवला. बाबासाहेबांनी आपल्या बुद्धी आणि कार्यक्षमतेने समाजातील बदल घडवले आणि अस्पृश्यतेला नष्ट केले.

Quick Tip

तुमच्या कार्याद्वारे समाजावर मोठा प्रभाव पडता, जेव्हा तुम्ही परिस्थितीवर स्वार होऊन तिचा बदल करता. बाबासाहेबांचे कार्य समाजाच्या भविष्यासाठी महत्त्वाचे ठरले.

(4) काव्यसौंदर्य

'आज पन्नास वर्षांनी अनुभवतोय सूर्यफुले तुझा ध्यास घेतायत बिगूल प्रतीक्षा करतोय चवदार तळ्याचं पाणी, तेही आता थंड झालंय'.

या ओळीतील विचारसौंदर्य स्पष्ट करा.

Solution : या ओळीतील विचारसौंदर्य म्हणजे बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संघर्षाचा आणि त्याच्या प्रेरणादायी कार्याचा परिणाम आज देखील अनुभवला जातो. "सूर्यफुले तुझा ध्यास घेतायत" या वाक्याद्वारे बाबासाहेबांच्या कार्याचा पसरलेला प्रभाव आणि त्याच्या ध्यासाने चाललेली पुढील पिढी याचा उल्लेख केला जातो. "बिगूल प्रतीक्षा करतोय" हे सूचित करते की समाज अजूनही त्यांच्या नेतृत्वाची आवश्यकता आहे आणि त्यांचा प्रभाव कायम आहे. "चवदार तळ्याचं पाणी, तेही आता थंड झालंय" म्हणजे बाबासाहेबांच्या संघर्षाचा परिणाम स्थिर झाला आहे, पण अजूनही त्यांच्या कार्याचे महत्व कायम आहे. या ओळींमधून बाबासाहेबांच्या कार्याची सातत्य आणि प्रभावीता स्पष्ट होते.

Quick Tip

विचारसौंदर्य हे सामाजिक बदलाचे प्रतिबिंब असते, जे साहित्यिक काव्याद्वारे व्यक्त होते. बाबासाहेबांच्या कार्याने किती मोठा आणि लांब काळ चालणारा प्रभाव निर्माण केला हे या ओळी सांगतात.

(आ) खालील मुद्द्यांच्या आधारे खालीलपैकी कोणत्याही एका कवितेसंबंधी खालील कृती सोडवा :

भरतवाक्य ← किंवा आश्वासक चित्र	प्रस्तुत कवितेचे कवी / कव-यित्री	आवश्यक चित्र
(i) प्रस्तुत कवितेचे कवी / कव-यित्री		
(ii) प्रस्तुत कवितेचा विषय		
(iii) प्रस्तुत कविता आवड-ण्याची वा न आवडण्याची का-रणे		

Solution :

(i) प्रस्तुत कवितेचे कवी / कवयित्री : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

(ii) प्रस्तुत कवितेचा विषय : समाजातील विषमता, न्याय, आणि समानता

(iii) प्रस्तुत कविता आवडण्याची कारणे :

कविता समाजातील अन्यायाविरुद्ध संघर्ष आणि बाबासाहेब आंबेडकरांच्या कार्याचे महत्त्व दर्शविते. त्यांच्या कार्याचे प्रभावी वर्णन करून समाजातील विषमतांशी लढा देण्याची प्रेरणा मिळते. कविता उभ्या बहिष्कृत भारताच्या उन्नतीसाठी आवडते कारण ती सकारात्मक बदल आणि सुधारणा दर्शविते.

Quick Tip

कविता सामाजिक आणि सांस्कृतिक बदलाच्या प्रतीकांमध्ये रूपांतरित होते. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या कार्याचे वर्णन करतांना कविता समाजातील चांगले बदल घडवण्याची प्रेरणा देते.

(इ) खाली दिलेल्या काव्यपंक्तींचे रसग्रहण करा :

वस्तूंना मनही नसेल कदाचित, पण ते

असल्यासारखे वागलो तर वस्तू

प्रचंड सुखावतात'.

Solution : या काव्यपंक्तींमध्ये कवि वस्तूविषयी एक वेगळा दृष्टिकोन दर्शवितो. "वस्तूंना मनही नसेल कदाचित" म्हणजे वस्तूंमध्ये जिवंतता आणि भावना नसताना, आपल्याला त्या वस्तूंचा भावनिक संदर्भ कसा असू शकतो हे व्यक्त करणे. कवि सांगतो की, जर आपण त्या वस्तूंशी प्रेम आणि आदराने वागलो, तर त्या वस्तू आपल्याला प्रचंड आनंद देऊ शकतात. म्हणजेच, आपल्या दृष्टिकोनातून वस्तू

आपल्याला सुख देतात, जरी त्यात जीवन नसेल. या ओळीमधून एक सकारात्मक मानसिकता आणि वस्तूंच्या किमतीचा ठराविक दृष्टिकोन व्यक्त होतो.

Quick Tip

कविता आपल्याला या गोष्टीची जाणीव करून देते की, आपला दृष्टिकोन आणि भावनांद्वारे आपण वस्तूंना जीवन देऊ शकतो. वस्तूंना आपल्या जीवनाचा भाग बनवून त्यांच्याकडून आनंद मिळवणे, हे एक कला आहे.

विभाग - 3 : स्थूलवाचन

(3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(1) 'माणसे पेरा । माणुसकी उगवेल' या विधानाचा तुम्हांला समजलेला अर्थ लिहा.

Solution : 'माणसे पेरा । माणुसकी उगवेल' या विधानाचा अर्थ असा आहे की, समाजात मानवी मूल्यांचा आणि माणुसकीचा वसा रुजवण्याची प्रक्रिया प्रत्येक व्यक्तीच्या वागणुकीतून होते. जर आपण एकमेकांशी आदराने वागलो आणि प्रत्येकाला समान संधी दिली, तर एकेकाळी गहिरा असलेला सामाजिक भेद कमी होईल. माणुसकी हा एक ऐतिहासिक, सांस्कृतिक आणि नैतिक आधार आहे, ज्यामुळे समाजाच्या भिन्न गटांना एकत्र आणता येते. ह्या विधानाचे महत्त्व त्याच ठिकाणी दिसून येते, जिथे व्यक्ती त्यांचे कार्य आणि विचार समाजातील अन्याय व विषमता समाप्त करण्यासाठी केंद्रित करतात. माणुसकी रुजवण्यासाठी एक व्यक्तीची मोठी भूमिका असते, कारण समाज बदलण्यासाठी आणि उन्नतीसाठी प्रत्येकाची भूमिका महत्त्वाची आहे. तसेच, माणुसकी रुजवताना प्रेम, सहानुभूती, आणि आदर यांचा आदानप्रदान करणे आवश्यक आहे.

Quick Tip

जेव्हा आपल्याकडे माणुसकीचे विचार असतात, तेव्हा तीच विचार समाजातील बदलांसाठी प्रेरणा देतात. माणुसकीचा आदर्श एकात्मतेला प्रोत्साहन देतो. त्याचप्रमाणे, माणुसकी केवळ शब्दांमध्येच न राहता, ती व्यवहारांमधून, क्रियांच्या माध्यमातूनही दर्शवली जाऊ शकते.

(2) 'पती निधनानंतर आपण सैन्यात भरती व्हायचं', स्वाती महाडिक यांच्या या निर्धारातून समाजाला काय संदेश मिळतो, ते तुमच्या शब्दांत लिहा.

Solution : स्वाती महाडिक यांच्या 'पती निधनानंतर आपण सैन्यात भरती व्हायचं' या निर्धारातून समाजाला आत्मनिर्भरतेचा, शौर्याचा आणि मानसिक दृढतेचा संदेश मिळतो. पतीच्या निधनानंतर तिने कोणतीही परिस्थिती स्वीकारली आणि तिच्या जीवनाची दिशा बदलली. ती केवळ दुःखात गहिवरलेली नाही, तर एक नवा उद्देश स्वीकारते. तिच्या संघर्षातून आणि समर्पणातून समाजाला हे शिकता येते की परिस्थिती कशीही असो, एक व्यक्तीचे धैर्य आणि सामर्थ्य तिला आयुष्याच्या प्रत्येक क्षेत्रात योग्य मार्ग दाखवू शकते. स्वाती महाडिक यांचा निर्धार आपल्या सामर्थ्याचे, शौर्याचे आणि आत्मनिर्भरतेचे उत्तम उदाहरण आहे. तिच्या कृत्यांमधून प्रत्येक व्यक्तीला आपला सामर्थ्य उचलून खंबीरपणे जीवनाला सामोरे जाऊ शकतो, याची प्रेरणा मिळते. हा संदेश केवळ महिलांनाच नाही, तर सर्व समाजाला सशक्त बनवतो, त्यांना आत्मविश्वास आणि हिम्मत देतो.

Quick Tip

स्वाती महाडिक यांचा निर्धार आपल्या सामर्थ्याची आणि स्वावलंबनाची शिकवण आहे. जीवनात कोणतीही परिस्थिती असो, ती आपल्याला आपल्या उद्दिष्टांपर्यंत पोहोचवते. तिने दाखवलेली धैर्य आणि स्वावलंबन हे प्रत्येकासाठी आदर्श होऊ शकते.

(3) व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य लिहा.

Solution : व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य हे शब्दांच्या उत्पत्तीचा, विकासाचा, आणि इतिहासाचा अभ्यास करणे आहे. शब्द कसे आणि कोणत्या भाषेतून उगम पावले, त्यांचे बदल कसे झाले आणि ते विविध कालखंडांमध्ये कसे वापरले गेले, याचे विश्लेषण करता येते. प्रत्येक शब्दाच्या उत्पत्तीच्या प्रक्रियेत त्याच्या प्राचीन रूपांची तपासणी केली जाते, त्याच्या बदललेल्या अर्थांचा आणि वापराचा मागोवा घेतला जातो. या कोशाद्वारे आपल्याला शब्दाच्या गूढ आणि अज्ञात पैलूंची माहिती मिळते. यामुळे भाषेच्या ऐतिहासिक विकासाच्या सुसंगततेची समज मिळते. व्युत्पत्ती कोशाचे कार्य भाषाशास्त्र आणि भाषेतील नव्या व जुन्या शब्दांची समज, तसेच भाषेच्या दृष्टिकोनातून शब्दांच्या बदलांवर देखील प्रकाश टाकते. या कोशाचा उपयोग न केवळ भाषाशास्त्रज्ञांसाठी, परंतु विद्यार्थ्यांसाठी आणि सामान्य वाचकांसाठीही महत्त्वाचा आहे. शब्द कसे वापरले जातात आणि त्यांचा विकास कसा झाला आहे, हे समजून घेणे भाषेतील बदलाचे गाभ्याची माहिती देते.

Quick Tip

व्युत्पत्ती कोश वापरून शब्दांचे मूळ, त्यांचा इतिहास, आणि विकसित होणारे अर्थ समजून घेणे, भाषा शिकण्याच्या दृष्टिकोनातून महत्त्वाचे आहे. यामुळे, आपल्याला शब्दांच्या वापराची गहरी समज प्राप्त होते.

विभाग - 4 : भाषाभ्यास**4. (अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती :****(1) समास : योग्य जोड्या लावा**

सामासिक शब्द	समासाचे नाव
(i) त्रिभुवन	कर्मधारय समास
(ii) पुरुषोत्तम	द्विगु समास
(iii) इतरेतर	द्वंद्व समास

Solution :

सामासिक शब्द	समासाचे नाव
त्रिभुवन	कर्मधारय समास
पुरुषोत्तम	द्विगु समास
इतरेतर	द्वंद्व समास

Quick Tip

समास दोन किंवा अधिक शब्दांचा संयोग असतो, ज्यामुळे त्याचा अर्थ अधिक स्पष्ट, संक्षिप्त किंवा गोड होतो. समासाच्या प्रकारांची समज आपल्याला भाषेच्या सुसंगततेला महत्त्व देणारी शिकवण देते.

(2) शब्दसिद्धी : खाली दिलेल्या शब्दांचे वर्गीकरण करून तक्ता पूर्ण करा

(बिनचूक, जमीनदार, तीळतीळ, आंबटचिंबट)

प्रत्ययघटित शब्द	उपसर्गघटित शब्द	अभ्यस्त शब्द
शब्द 1	शब्द 2	शब्द 3
शब्द 4	शब्द 5	शब्द 6

Solution :

प्रत्ययघटित शब्द	उपसर्गघटित शब्द	अभ्यस्त शब्द
तीळतीळ	जमीनदार	बिनचूक , आंबटचिंबट

Quick Tip

शब्दसिद्धी म्हणजे शब्दांचे विविध घटकांच्या बाबतीत वर्गीकरण. यामध्ये प्रत्यय, उपसर्ग, आणि अभ्यस्त शब्दांचे वर्गीकरण केले जाते. यामुळे भाषेतील शब्दांची रचना आणि त्यांचे अर्थ अधिक स्पष्ट होतात.

(3) वाक्प्रचार :

(3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :

(i) कंठस्नान घालणे

Solution : कंठस्नान घालणे म्हणजे कोणाला मोठे कौतुक किंवा सन्मान देणे. हे वाक्य त्याच्या कर्तृत्वा-साठी त्याला आदर देण्यासाठी वापरले जाते.

वाक्यात उपयोग : तिच्या उत्कृष्ट कामगिरीला पाहून तिला कंठस्नान घालण्यात आले.

Quick Tip

कंठस्नान घालणे हा एक शाब्दिक वाचल्यानंतर व्यक्तीला अधिक आदर आणि सन्मान देणारा वाक्प्रचार आहे. याचा उपयोग आपल्याला प्रेरणा देणाऱ्या व्यक्तींच्या कार्यांचे गौरव करण्यासाठी केला जातो.

(ii) हुकमत गाजवणे

Solution : हुकमत गाजवणे म्हणजे अधिकार किंवा सत्ता प्रकट करणे, इतरांवर प्रभाव निर्माण करणे. हे वाक्य प्रामुख्याने राजकारणी किंवा प्रभावशाली व्यक्तींच्या संदर्भात वापरले जाते.

वाक्यात उपयोग : त्याच्या नेतृत्वाखाली हुकमत गाजवण्यात आली आणि तो सर्वांच्या मनात स्थान निर्माण करण्यास यशस्वी झाला.

Quick Tip

'हुकमत गाजवणे' हा वाक्प्रचार मुख्यतः अधिकार आणि नेतृत्वाच्या संदर्भात वापरला जातो. या वाक्याद्वारे व्यक्तीचे प्रभावीपण आणि सामर्थ्य व्यक्त केले जाते.

(iii) व्यथित होणे

Solution : व्यथित होणे म्हणजे मानसिक कष्ट किंवा दुःखामुळे अस्वस्थ होणे, मन दुखावले जाणे. हे वाक्य दुःख आणि वेदना व्यक्त करण्यासाठी वापरले जाते.

वाक्यात उपयोग : बाबाच्या मृत्यूच्या बातमीने तो व्यथित झाला आणि त्याला शांत होण्यासाठी वेळ लागला.

Quick Tip

'व्यथित होणे' हे वाक्य दुःख आणि चिंता व्यक्त करण्यासाठी वापरले जाते. हे वाक्य व्यक्तीच्या भावनिक परिस्थितीचे स्पष्ट प्रदर्शन करते.

(iv) आनंद गगनात न मावणे

Solution : आनंद गगनात न मावणे म्हणजे अत्यंत आनंदी होणे, आनंदाचा सागर ओसंडून वाहणे. या वाक्याचा उपयोग चांगल्या आणि सुखाच्या परिस्थितीला व्यक्त करण्यासाठी केला जातो.

वाक्यात उपयोग : तिला तिच्या प्रमोशनची बातमी मिळाल्यावर आनंद गगनात न मावला.

Quick Tip

'आनंद गगनात् न मावणे' या वाक्याचा वापर करतांना व्यक्तीच्या अत्यंत आनंदित स्थितीचे वर्णन केले जाते. या वाक्याचा उपयोग अत्यंत आनंद आणि उत्साह व्यक्त करण्यासाठी केला जातो.

(आ) भाषिक घटकांवर आधारित कृती :

(1) शब्दसंपत्ती :

(1) खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा :

(i) मार्ग =

Solution : मार्ग = रस्ता, वाट, पथ

Quick Tip

समानार्थी शब्दांचा अभ्यास आपल्या शब्दसंपत्तीला विस्तारित करतो. विविध शब्द वापरल्या-मुळे भाषेची समृद्धता वाढते आणि संवाद अधिक प्रभावी होतो.

(ii) जल =

Solution : जल = पाणी, नीर, ताजं पाणी

Quick Tip

समानार्थी शब्दांचा वापर आपल्याला विविध संदर्भांमध्ये योग्य शब्द निवडण्याची क्षमता देते. यामुळे वाचन आणि लेखन कौशल्ये सुधारतात.

(2) खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा :

(i) सुपीक x

Solution : सुपीक = अरिद्र, बंजर, अनुपजाऊ

Quick Tip

विरुद्धार्थी शब्दांचा अभ्यास आपल्याला शब्दांमधील विविध दृष्टिकोन समजून घेण्यास मदत करतो. यामुळे भाषेचा गाभा आणि परिभाषा अधिक स्पष्ट होते.

(ii) ज्ञानी x

Solution : ज्ञानी = अज्ञ, मूर्ख, निर्बुद्ध

Quick Tip

विरुद्धार्थी शब्दांची ओळख भाषा शिकण्याच्या प्रक्रियेत महत्त्वपूर्ण आहे. हे आपल्याला अधिक प्रभावी संवाद साधण्यास मदत करते.

(3) खालील शब्दांचे वचन बदला :

(i) भिंती

Solution : भिंती (plural) = भित्त (singular)

Quick Tip

वचन बदलताना, एकवचन आणि बहुवचन चांगल्या प्रकारे वापरणे महत्त्वाचे आहे. वचन बदलण्यामुळे आपल्याला शब्दांच्या संरचनेला अधिक नीट समजून घेता येते.

(ii) रस्ता

Solution : रस्ता (singular) = रस्ते (plural)

Quick Tip

भाषेत वचन बदलताना, शब्दाची समज आणि त्याच्या वापराच्या संदर्भाला योग्य ओळख असणे आवश्यक आहे. बहुवचन आणि एकवचन योग्य वापराचे महत्त्व शिकणे आवश्यक आहे.

(4) खालील शब्दातील अक्षरांपासून दोन अर्थपूर्ण शब्द तयार करा :

रखवालदार

Solution : - रखवाल - दार

रखवाल म्हणजे एखाद्या गोष्टीची देखरेख करणारा. दार म्हणजे घराच्या किंवा इमारतीच्या प्रवेशद्वाराचा भाग.

Quick Tip

अक्षरांच्या योग्य संयोजनामुळे दोन किंवा अधिक शब्द तयार करणे हे आपल्याला शब्दांची रचना शिकवते. या प्रकाराने शब्दसंपत्ती वाढवण्यास मदत होते.

(2) लेखननियमांनुसार लेखन :

खालील वाक्यांतील लेखननियमांनुसार चुकीचे शब्द ओळखून दुरुस्त करा.
(कोणतीही दोन वाक्ये सोडवा)

(i) महर्षि कर्वे यांजमध्ये स्थितप्रज्ञाची लक्षणे होती.

Solution : चुकीचे शब्द : यांजमध्ये आणि स्थितप्रज्ञाची सुरक्षित वाक्य : महर्षि कर्वे यांच्यात स्थित-प्रज्ञाची लक्षणे होती.

Quick Tip

वचन बदलताना "यांजमध्ये" शब्दाचा योग्य वापर "यांच्यात" करणे आवश्यक आहे. तसेच "स्थी-तप्रज्ञाची" शब्दाचा योग्य प्रकार "स्थितप्रज्ञ" असा असावा.

(ii) पावसाळ्यात दीशा धूसर झालेल्या असतात.

Solution : चुकीचे शब्द : दीशा आणि धूसर सुरक्षित वाक्य : पावसाळ्यात दिशा धूसर झालेल्या असतात.

Quick Tip

"दीशा" हा शब्द चुकीचा आहे. "दिशा" हा शब्द वापरणे योग्य आहे. "धूसर" हा शब्द देखील "धूसर" असा असावा.

(iii) महाराष्ट्र हि संतांची भूमी आहे.

Solution : चुकीचे शब्द : हि आणि भूमी सुरक्षित वाक्य : महाराष्ट्र ही संतांची भूमी आहे.

Quick Tip

"हि" शब्दाचा योग्य वापर "ही" असावा. तसेच "भूमी" शब्दाचा योग्य वापर "भूमी" असा असावा.

(iv) शनीवारी दुपारी साडेबाराची वेळ होती.

Solution : चुकीचे शब्द : शनीवारी आणि साडेबाराची सुरक्षित वाक्य : शनिवारी दुपारी साडेबाराची वेळ

होती.

Quick Tip

"शनीवारी" शब्दाचा योग्य वापर "शनिवारी" असावा. तसेच "साडेबाराची" शब्द वापरण्यापेक्षा "साडेबाराची" किंवा "साडे" अधिक योग्य आहे.

(3) खालील विरामचिन्हे ओळखा :

(i) ,

Solution : "कॉमा" (,) हा विरामचिन्ह वाचनात विराम आणण्यासाठी वापरला जातो. हा विरामचिन्ह, वाक्यातील समानार्थी घटकांच्या किंवा विचारांच्या मालिकांमध्ये अंतर दर्शविण्यासाठी वापरला जातो. उदाहरण : "तो शांत होता, त्याचे विचार ताजे होते, आणि त्याला एक नवीन आरंभ हवी होती."

Quick Tip

विरामचिन्हांचा योग्य वापर वाचनाच्या प्रवाहात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतो. ते वाचनाच्या अर्थाला अधिक स्पष्ट आणि व्यवस्थित करतात.

(ii) " "

Solution : "उद्धृतचिन्ह" ("") हे शब्द किंवा वाक्यांश एका व्यक्तीच्या किंवा लिखाणाच्या थेट उद्धृत करण्यासाठी वापरले जातात. उदाहरण : "त्याने मला सांगितले, 'तुम्ही प्रगती करू शकाल.'"

Quick Tip

"उद्धृतचिन्ह" वापरतांना वाचकांसमोर स्पष्ट आणि थेट विचार व्यक्त केले जातात. यामुळे, शब्दांची खरी भावनाही अधिक प्रभावीपणे पोहोचवता येते.

(4) पारिभाषिक शब्द :

खालील शब्दांना प्रचलित मराठी भाषेतील शब्द लिहा :

(i) Tax

Solution : "Tax" यासाठी प्रचलित मराठी शब्द "कर" आहे. "कर" हा सरकारी संस्था किंवा राज्यद्वारे नागरिकांकडून आकारलेला शुल्क आहे.

Quick Tip

पारिभाषिक शब्दांचे स्थानिक भाषांमध्ये रूपांतरण हे भाषेतील समृद्धतेचे द्योतक आहे. "Tax" च्या बाबतीत, "कर" हा पारंपरिक आणि लोकप्रिय शब्द आहे.

(ii) Exhibition

Solution : "Exhibition" यासाठी प्रचलित मराठी शब्द "प्रदर्शन" आहे. "प्रदर्शन" हा एक सार्वजनिक ठिकाणी आयोजित केलेला कार्यक्रम आहे, ज्यामध्ये कलात्मक, वैज्ञानिक किंवा ऐतिहासिक वस्तूंचे प्रदर्शन केले जाते.

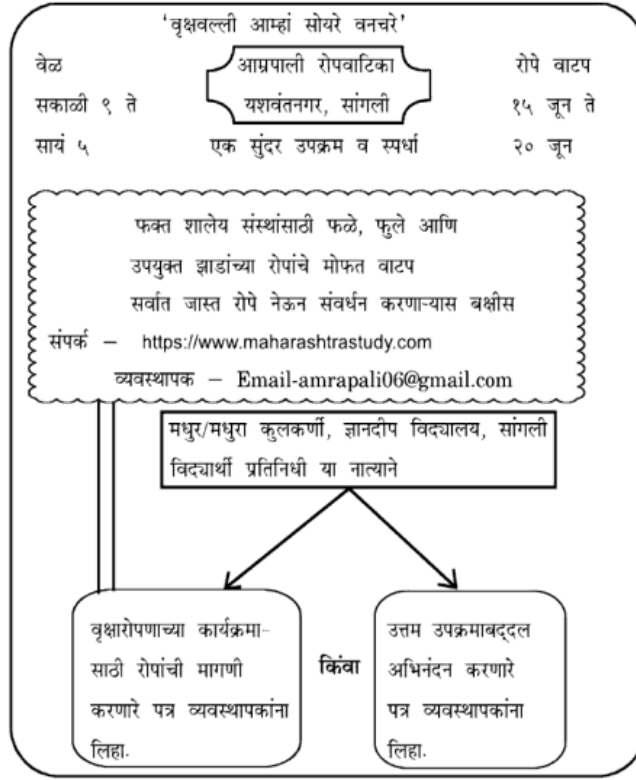
Quick Tip

शब्दांचे स्थानिक भाषांमध्ये रूपांतर करतांना, योग्य आणि सहज समजण्यासारखे शब्द निवडणे महत्त्वाचे आहे. "Exhibition" साठी "प्रदर्शन" हा शब्द सामान्यतः वापरला जातो.

विभाग-5 : उपयोजित लेखन

5. (अ) खालील कृती सोडवा

(1) खालील निवेदन वाचा व त्याखालील कोणतीही एक कृती सोडवा :

उत्तर :

प्रिय आई,

सप्रेम नमस्कार.

मला तुमचा पत्र मिळालं आणि त्यामध्ये दिलेल्या सूचना वाचल्या. त्यावर विचार केल्यानंतर, मी ठरवलं की माझ्या शिक्षणाची दिशा आणि कार्य बदलेन. आता मी एक नवीन कृती सुरु करणार आहे आणि त्या कार्याशी संबंधित बदल करणार आहे. मी या बदलांची कामे पुढे सुरु करीन.

तुम्ही दिलेल्या मार्गदर्शनामुळे मी माझ्या कार्यावर विचार केला आणि ते उत्तम करता येईल असे ठरवले. कृपया तुम्ही निरंतर माझ्या पाठीशी राहा आणि मला मार्गदर्शन करा.

तुमच्या सल्ल्यामुळे माझे लक्ष वर्धित होईल अशी मला आशा आहे.

तुमचा प्रिय,

(तुमचे नाव)

Quick Tip

पत्र लेखनाच्या प्रथेसाठी सुसंगतता आणि आदर महत्वाचे असतात. पत्रातील टोन आणि शब्दप्रयोग वाचकांवर प्रभाव टाकतात, त्यामुळे हे काळजीपूर्वक लिहा.

किंवा

(2) विभाग- 1 : गद्य (इ) [प्र. क्र. 1 (इ)] मधील अपठित गद्य उताऱ्याचा एक-तृतीयांश एवढा सारांश तुमच्या शब्दांत लिहा.

Solution :

अपठित गद्य उताऱ्याचे सारांश :

दिलेल्या गद्य उताऱ्यात, लेखकाने महत्त्वपूर्ण घटनांचा सुस्पष्ट आणि ठोस आढावा घेतला आहे. त्या गद्य उताऱ्यात व्यक्त केलेल्या विचारांची लांबी कमी करून त्यातील मुख्य मुद्दे आणि घटनांचा सारांश समाविष्ट करण्यात आलेला आहे. लेखकाने आपल्या शब्दांत ते थोडक्यात आणि सोप्या भाषेत व्यक्त केले आहे. त्या गद्य उताऱ्यात विचार, अनुभव आणि मंथन यांचा उचित समावेश आहे, ज्यामुळे वाचकांना त्यातील मुख्य संदेश समजून घेता येतो.

Quick Tip

सारांश लिहिताना, मुख्य मुद्द्यांवर लक्ष केंद्रित करा आणि त्यातील विचारांचा संक्षेप करा. प्रत्येक वाचनाच्या अंगावर विचार काढताना, लेखाच्या मूळ उद्देशाला महत्त्व द्या.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(1) जाहिरातलेखन :

संगणक प्रशिक्षण वर्गाची आकर्षक जाहिरात तयार करा.

Solution :

1F680 संगणक प्रशिक्षण वर्गात सामील व्हा ! 1F680

तुम्हाला संगणकाच्या जगात नवे यश मिळवायचं आहे का ?

आता संधी आहे !

1F527 आमचे प्रशिक्षण वर्ग आपल्याला देत आहेत :

- मूलभूत संगणक कौशल्ये
- आधुनिक सॉफ्टवेअर प्रशिक्षण
- इंटरनेट आणि ऑफिस सॉफ्टवेअरचे वापर
- डिजिटल डिव्हायसचे व्यवस्थापन
- अर्थपूर्ण आणि सर्जनशील अभ्यासक्रम

1F512 सुनिश्चित करीत आहोत व्यक्तिगत प्रशिक्षण आणि 100% व्यावसायिक सहाय्य !

1F3AF शिक्षण सुरू करण्याची वेळ : दर सोमवारपासून आठवड्यातून ५ दिवस ३ तास.

1F4A1 शिक्षक : अनुभवी, प्रमाणित प्रशिक्षक.

1F3C6 भागीदारी प्रमाणपत्र दिले जाईल.

1F310 प्रवेश घेतल्यास १५ % सूट मिळवा !

1F4DE संपर्क : ९८७६५४३२१०, Email : info@computerskill.com

1F3C3 त्वरित संपर्क करा आणि आपल्या करिअरला वळण द्या !

Quick Tip

जाहिरात लेखन करतांना, आकर्षक शब्द आणि चित्रांचा वापर करा. योग्य माहिती, तंत्रज्ञान, आणि वर्गाचे फायदे स्पष्ट करणे महत्त्वाचे आहे, त्यामुळे वाचकाचा लक्ष आकर्षित होईल.

(2) बातमीलेखन :

खालील विषयावर बातमी तयार करा :

'ज्ञानज्योत विद्यालय', वर्धा येथे १५ ऑगस्ट रोजी स्वातंत्र्यदिन साजरा झाला.

Solution :

वर्धा - १५ ऑगस्ट २०२३ रोजी 'ज्ञानज्योत विद्यालय', वर्धा येथे स्वातंत्र्यदिन उत्साहात साजरा करण्यात आला. यावर्षीच्या स्वातंत्र्यदिनाच्या कार्यक्रमाची सुरुवात सकाळी ७ वाजता ध्वजारोहणाने झाली. विद्यालयाचे प्रमुख श्री. रामकृष्ण पाटील यांनी ध्वज उंचावर फडकवला. या प्रसंगी विद्यार्थ्यांनी देशभक्तीपर गाणी, नृत्य आणि कविता सादर केली.

कार्यक्रमाची ठळक वैशिष्ट्ये :

- प्रमुख अतिथींचे स्वागत
- स्वातंत्र्यलढ्याच्या शहीदांचा गौरव
- विद्यार्थ्यांचा सांस्कृतिक कार्यक्रम
- राष्ट्रगीत आणि ध्वजारोहण

विद्यालयाचे सर्व शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांनी या कार्यक्रमात उत्साहाने सहभाग घेतला. कार्यक्रमाच्या शेवटी विद्यार्थ्यांना शालेय यशाबद्दल प्रमाणपत्र देण्यात आले. या उपक्रमामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये देशभक्तीची भावना जागृत झाली.

Quick Tip

बातमी लेखताना त्या घटनेचा स्पष्ट आणि वस्तुनिष्ठ आढावा देणे महत्त्वाचे आहे. घटनांची तारीख, ठिकाण आणि मुख्य घटक सांगून बातमी प्रभावी केली जाऊ शकते.

(3) कथालेखन :

खालील अपूर्ण कथा पूर्ण करून लिहा :

(दिलेली अपूर्ण कथा लिहून घेण्याची गरज नाही.)

कथा :

शाळेची घंटी वाजली. शाळा सुटल्याच्या आनंदात सर्व विद्यार्थी गडबडीने बाहेर पडू लागले. वरच्या मजल्यावरून श्रेया आणि नेहा धावतच बाहेर पडल्या. सिटीबसमध्ये जागा मिळत नाही म्हणून त्या भरभर चालत होत्या. शेवटी त्या बस थांब्याजवळ पोहोचल्या आणि...

उत्तर :

शाळेची घंटी वाजली. शाळा सुटल्याच्या आनंदात सर्व विद्यार्थी गडबडीने बाहेर पडू लागले. वरच्या मजल्यावरून श्रेया आणि नेहा धावतच बाहेर पडल्या. सिटीबसमध्ये जागा मिळत नाही म्हणून त्या भरभर चालत होत्या. शेवटी त्या बस थांब्याजवळ पोहोचल्या आणि बस आली. दोघीही अगदी धावत जाऊन बसमध्ये चढल्या. त्यांच्या चेहऱ्यावर थोडीशी थकवा आणि आनंद होता. बसने जलद गतीने प्रवास सुरू केला. श्रेया आणि नेहा दोघीही खूप हसत होत्या. त्यांचं शालेय जीवन आणि त्या दिवसाच्या मजेदार घडामोडी आठवत होत्या.

अचानक, बसने एका रस्त्याच्या कडेला थांबले. एक वृद्ध व्यक्ती बसमध्ये चढत होत्या. दोघींनी एकमेकांकडे पाहिलं आणि लगेच त्यांच्या आसनातून उठल्या. वृद्ध व्यक्तीला आसन देताना त्यांना एक वेगळीच शांति मिळाली.

श्रेया म्हणाली, "खरंच, छोट्या छोट्या गोष्टींमध्येच मोठं समाधान असतं." नेहा हसली आणि त्याच्या शब्दांना मान्य करत बसला.

दोन चांगल्या मैत्रिणींनी एकत्र वेळ घालवला आणि दुसऱ्या दिवशी शाळेत जाण्याचा त्यांचा आनंद

अधिक वाढला.

Quick Tip

कथालेखन करतांना, विचार आणि भावना जोडून त्यात नैतिक संदेश समाविष्ट करणे महत्त्वाचे आहे. कथेत दिलेले एकदृष्टिक गोष्टी एका सुंदर शिक्षेत बदलता येऊ शकतात.

(इ) लेखनकौशल्य :

खालील लेखनप्रकारांपैकी कोणतीही एक कृती सोडवा.

(3) लेखनकोश :

(1) प्रसंगलेखन :

साधना विद्यालय, धुळे
इयत्ता दहावी- शुभेच्छा समारंभ
दि. ४ फेब्रुवारी
स. १० वाजता
अध्यक्ष श्री. रमाकांत धुमाळ
प्रमुख पाहुणे श्री. अजय साठे

वरील प्रसंगी तुम्ही विद्यार्थी या नात्याने उपस्थित होतात अशी कल्पना करून प्रसंगलेखन करा.

उत्तर :

आज, ४ फेब्रुवारी रोजी साधना विद्यालय, धुळे मध्ये दहावी विद्यार्थ्यांचा शुभेच्छा समारंभ आयोजित करण्यात आला. सकाळी १० वाजता हा समारंभ सुरू झाला. या समारंभाचे उद्घाटन विद्यालयाचे प्रमुख श्री. रमाकांत धुमाळ यांनी केले. त्यानंतर प्रमुख पाहुणे श्री. अजय साठे यांचे स्वागत करण्यात आले. श्री. धुमाळ यांनी विद्यार्थ्यांना उत्तम शिक्षण घेण्याचे आणि जीवनात यशस्वी होण्याचे मार्गदर्शन केले. त्यांनी विद्यार्थ्यांना स्वप्नांच्या मागे धावण्याचे आणि त्यासाठी परिश्रम घेण्याचे सांगितले. त्यानंतर,

श्री. अजय साठे यांनी देखील विद्यार्थ्यांना शुभेच्छा दिल्या आणि त्यांना भविष्यातील आव्हानांचा सामना करण्यासाठी प्रेरित केले.

या समारंभात विद्यार्थ्यांनी उत्साही मनाने सहभाग घेतला आणि विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केले. सर्वांनी एकत्र येऊन आनंदाने हा दिवस साजरा केला. समारंभाच्या शेवटी सर्व विद्यार्थ्यांना आशीर्वाद देण्यात आले आणि त्यांना पुढील जीवनासाठी शुभेच्छा दिल्या गेल्या.

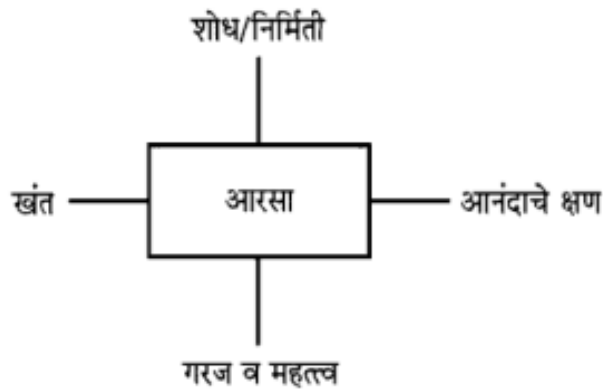
हा समारंभ खूपच प्रेरणादायक आणि उत्साहपूर्ण ठरला.

Quick Tip

प्रसंगलेखन करतांना त्या घटनेची संपूर्ण माहिती आणि महत्त्व यावर लक्ष केंद्रित करा. घटना, व्यक्ती, आणि परिस्थितीची स्पष्ट व सुंदर वर्णन करा.

(2) आत्मकथन :

दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे चौकटीतील घटकाचे आत्मकथन लिहा.

उत्तर :

आरसा – माझ्या आयुष्यातील एक महत्त्वाचा घटक म्हणजे मी जी व्यक्ती आहे, त्याचे प्रतिबिंब माझ्या आरशात दिसते. आरशाचा माझ्या जीवनात खूप मोठा प्रभाव आहे. तो मला माझ्या बाह्य रूपाचे दर्शन देतो, पण त्याचप्रमाणे मला माझ्या आतल्या व्यक्तिमत्त्वाची आणि विचारांचीही ओळख करून देतो.

शोध/निर्मिती – माझ्या जीवनातील अनेक वेळा मी स्वतःचा शोध घेतला आहे. त्या शोधाच्या माध्यमातून मी स्वतःला एक नवीन दृष्टिकोन दिला आणि त्याचवेळी मी काय बनू इच्छितो हे ठरवले. प्रत्येक छोटा प्रयत्न मला मोठ्या ध्येयाच्या जवळ नेऊन पोहोचवतो. मी निर्माण केलेले कार्य, विचार,

आणि सर्जनशीलता ही माझी खरी ओळख आहेत.

खंत – काही वेळा, माझ्या जीवनात मी घेतलेले निर्णय आणि केलेल्या चुका मला खूप खंत देतात. काही गोष्टी न करता मला वाटतं की माझ्या वेळेचा योग्य वापर केला असता, तर काही गोष्टी बदलल्या असत्या. पण त्याच खंतीतूनच मला शिकायला मिळालं आणि आज मी त्यातून बाहेर येऊन अधिक सक्षम झालो.

आनंदाचे क्षण – माझ्या आयुष्यातील सर्वात आनंदाचे क्षण ते होते जेव्हा मी माझ्या कुटुंबासमवेत आनंदाने वेळ घालवला. सण, उत्सव, आणि कुटुंबाच्या वृत्तांतांसह प्रत्येक क्षण मला गोड आठवणी देऊन जातो. या क्षणांनी माझ्या जीवनात असलेली वास्तविक आनंदाची भावना दाखवली.

गरज व महत्त्व – जीवनाच्या प्रत्येक पायरीवर मला गरजेची भावना प्रकट झाली आहे. शिक्षण, कुटुंब, मित्र आणि समाज यांचा महत्त्व खूप आहे. त्यांतील सर्व घटक हे माझ्या आयुष्यातील घटक असतात आणि मी त्या सर्वांना आदर देऊन त्यांचा वापर करत आहे.

Quick Tip

आत्मकथन लिहितांना, आपल्या जीवनातील महत्त्वाचे क्षण, त्याच्याशी संबंधित भावना आणि शिकवणी यावर लक्ष केंद्रित करा. त्याचा उद्देश म्हणजे वाचकाला आपल्या जीवनाच्या संघर्षांची आणि यशाची कहाणी सांगणे.

(3) वैचारिक लेखन :

'जलप्रदूषण - समस्या व उपाय' या विषयावर तुमचे विचार लिहा.

उत्तर :

जलप्रदूषण हा आजच्या काळातील एक गंभीर पर्यावरणीय संकट बनला आहे. जल हा जीवनासाठी अत्यंत महत्त्वाचा घटक आहे. त्याशिवाय निसर्गातील एकही प्रक्रिया पूर्ण होऊ शकत नाही. परंतु, जलप्रदूषणामुळे जलस्रोतांची गुणवत्ता धोक्यात आलेली आहे आणि यामुळे लाखो लोकांना पाणी मिळवणे कठीण होत आहे.

जलप्रदूषणाची मुख्य कारणे म्हणजे उद्योगधंद्यांमधून बाहेर पडणारे रासायनिक आणि विषारी पदार्थ, शहरीकरणामुळे निर्माण होणारे कचरा आणि अशुद्ध पाणी, शेतीतील कीटनाशके आणि खतांचे प्रदूषण, आणि पर्यावरणाचे जागरूकतेचा अभाव. हे सर्व घटक जलस्रोतांना दूषित करतात, ज्यामुळे पिण्यासाठी स्वच्छ पाणी उपलब्ध होणे कठीण होत आहे.

जलप्रदूषणाची समस्या केवळ आरोग्याशी संबंधित नाही, तर ती पर्यावरणावर, जैवविविधतेवर आणि सामाजिक स्तरावरही त्याचा नकारात्मक परिणाम करते. जलप्रदूषणामुळे जलस्रोतांतील जीवन नष्ट होऊ शकते आणि हायजिनची स्थिती खराब होऊ शकते, ज्यामुळे विविध प्रकारच्या रोगांचा प्रसार होतो.

उपाययोजना :

- **जलसंचय आणि पुनर्वापर** – जलाच्या प्रत्येक थेंबाचा वापर योग्य प्रकारे करणे, जसे की वर्षावा-सारख्या जलसंचय योजनांचे अंगीकार करणे.
- **प्रदूषण नियंत्रण** – जलप्रदूषणाची कारणे कमी करणे आणि जलप्रदूषणाचे योग्य निवारण करणे.
- **जनजागृती आणि शिक्षण** – लोकांना जलप्रदूषणाच्या परिणामांबद्दल जागरूक करणे आणि पाणी वाचवण्याची महत्त्वाची शिकवण देणे.
- **प्राकृतिक संसाधनांचे संरक्षण** – वनस्पतींच्या संरक्षणासाठी आणि जंगलांमधून जलस्रोतांचे सं-रक्षण करणाऱ्या उपाययोजना राबवणे.

जलप्रदूषणावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी सर्वांनी एकत्र येऊन काम करणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. सरकारी धोरणे, उद्योग आणि समाजाच्या सहकार्याने जलप्रदूषण कमी करता येईल. जर आपल्याला आपली पर्यावरणीय स्थिती सुधारायची असेल, तर जलप्रदूषणाच्या समस्येला सशक्तपणे सामोरे जावे लागेल.

Quick Tip

वैचारिक लेखन करतांना, त्यातल्या समस्येची मुळाची कारणे शोधा आणि त्यावर उपाय सुचवा. विचारांची मांडणी अशी करा की वाचकाला त्याचा परिणाम जाणवावा आणि तो त्या समस्येबद्दल जागरूक होईल.